

Gemeentebreed

Moet de wet ook gelezen worden?

A. Bas

Soms, dan sta ik op zondagmorgen op de preekstoel. Lees ik de wet des HEREN voor, en ben ik jaloers op Ezra. Want voor Ezra hadden ze indertijd óók een preekstoel gemaakt. ‘Een houten verhoging’ (Neh. 8:4), waar hij op was gaan staan om net als ik de wet voor te lezen. Maar wat een verschillen ook! Toen hij het boek opende, ging heel het volk staan (Neh. 8:5) en toen de wet gelezen en uitgelegd was, is heel het volk in tranen uitgebarsten (Neh. 8:9). Nu, en dat zie ik in een doorsnee kerkdienst op zondagmorgen nog niet gebeuren: dat er zó op de wet gereageerd wordt!

Integendeel, zelfs - zou ik haast zeggen. Soms zie je vanaf je preekstoel de mensen wat onderuit zakken. En een afwezige blik in de ogen krijgen, die boekdelen spreekt. ‘Dit weten we nu zo langzamerhand wel, dominee!’ Alhoewel het de gemiddelde catechisant - vreemd genoeg! - tegelijk toch ook wel weer de nodige moeite kost, om desgevraagd de wet op te zeggen. Maar dat is weer een ander verhaal...

Hoe dan ook - als op dit moment in onze kerken steeds vaker de vraag gesteld wordt of we nog wel door moeten gaan met het (wekelijks) lezen van de wet, of dat we dat beter na kunnen laten of een andere vorm kunnen verzinnen, dan kan ik die vraag op zich best begrijpen. Juist vanuit mijn ‘Ezra-verlangen’ op zondagmorgen.

De wet moet gepreekt worden

Wie op zoek gaat naar het ‘waarom’ van de lezing van de wet op zondag, zal daar in eerste instantie niet zo heel veel over vinden. Want weliswaar wordt op de bladzijden 507 en 509 van het *Gereformeerd Kerkboek* in de beide ‘orden van dienst’ die daar staan afgedrukt, die lezing wel duidelijk voorgeschreven (‘Lezing van de wet des HEREN (Ex. 20:2-17 of Deut. 5:6-21)’), maar over het ‘waarom’ vinden we daar niets.

Wat wél duidelijk wordt in datzelfde kerkboek, is dat de wet van de HERE scherp gepreekt moet worden. Want dat belijden we als kerk immers op blz. 468, in Zondag 44 van de Catechismus. Waar te lezen staat, dat GóD ons de tien geboden scherp prediken laat, ook al kan niemand ze in dit leven volbrengen. En dat ook met een heel duidelijk doel, dat in een ‘ten eerste’ en een ‘ten tweede’ uiteenvalt.

‘Ten eerste wil God, dat wij ons leven lang onze zondige aard steeds meer leren kennen’, lees ik. En dat dan niet, omdat Hij er plezier in zou hebben om ons onze zonde in te wrijven, maar wél omdat Hij in liefde met ons bewogen is. En ons door het kennen van onze ellende nog meer wil doen begeren ‘de vergeving van de zonde en de gerechtigheid in Christus te zoeken’. Oftewel, als dominee heb ik vanaf de preekstoel ‘scherp’ Gods geboden te verkondigen, omdat Vader niet wil dat zijn kinderen verloren gaan!

Maar behalve dat Vader wil dat zijn kinderen hun leven buiten zichzelf in zijn Zoon Jezus Christus zoeken, wil Hij ook dat ze zich gaan ‘inspannen en God bidden om de genade van de Heilige Geest’. Omdat dat de enige manier en de enige weg is, om naar zijn beeld steeds meer vernieuwd te worden en na dit leven het doel, namelijk de volmaaktheid, te bereiken. En zo leert Zondag 44 me wat als dominee mijn opdracht is, als het gaat om de wet van God. Dat ik die ‘scherp’ te prediken heb - hetgeen ik ook probeer. Maar: de wet ‘prediken’ is nog wel wat anders dan de wet ‘lezen’. En hoe zit het daar dan mee?

De wet is (niet altijd) gelezen

Ondertussen begin ik mij af te vragen, waar de lezing van de wet in onze morgendienst eigenlijk vandaan komt. Gelukkig heb ik daar nog een aardig boekje over in de kast staan (G. van Rongen, *Met al de heiligen. Liturgie in hemel en op aarde III. 'Zijn gemeenschap': de gereformeerde liturgie*, Barneveld 1990). Ik lees daarin, dat het niet zeker is dat in de oude christelijke kerk de wet in de eredienst al gelezen is. Wel had deze toen in ieder geval een plaats in het onderwijs dat gegeven werd ter voorbereiding op de doop.

Ook als het om de Middeleeuwen gaat, blijkt niet bewezen te kunnen worden dat de wet toen een plaats heeft gehad in de liturgie. Pas vlak vóór de Reformatie kreeg wetslezing een plek in de zogenaamde pronaus of predikdienst. En daar hebben de reformatoren dan ook dankbaar op teruggegrepen bij hun zuivering van de liturgie. Waarbij de wet nogal wat verschillende plaatsen heeft gekregen: zowel voor als achter in de dienst, afhankelijk van de functie van de wet, die het sterkst benadrukt werd. Als de wet (vooral) gelezen werd als kenbron van de ellende (het 'ten eerste' van Zondag 44), kreeg die een plaats voor in de dienst, maar als de wet (vooral) gelezen werd als regel der dankbaarheid (het 'ten tweede' van Zondag 44), kreeg die een plaats meer aan het einde van de dienst.

Kortom, wie een blik in de kerkgeschiedenis werpt, kan zeggen dat daarin de wet is gelezen om dezelfde redenen als waarom de HERE wil dat deze 'scherp' gepreekt wordt. Om zo de gemeente steeds meer haar zonde te leren kennen en zo aan te sporen om naar Christus te vluchten, maar ook om haar te brengen tot inspanning, gebed en zo tot vernieuwing. Maar maakt het dan eigenlijk wel zoveel verschil of de wet gelezen dan wel verkondigd wordt?

Lezen en/of verkondigen

De vraag waar we bij uitkwamen, is niet onbelangrijk. Immers, vanuit de ervaring dat mensen (op z'n zachtst gezegd) nou niet altijd overlopen van aandacht en enthousiasme als hun de wet wordt gelezen, wordt wel de conclusie getrokken dat we dan beter over kunnen gaan tot het gebruik van (ook) eigengemaakte versies. Met name met materiaal vanuit het Nieuwe Testament wordt de oude wet dan 'aangevuld' dan wel 'geactualiseerd'. En in wezen vervang je daarmee de lezing van Gods Woord door je (eigen) verkondiging ervan.

Is dat legitiem? Nu, het is niet verboden om de wet te verkondigen. Sterker nog: dat is zelfs geboden. Want belijden we niet in Zondag 44 dat het Gód is, die zijn wet scherp laat prediken? God, die zijn dienaren opdraagt om zijn wet te verkondigen? Dus dat kan het probleem niet zijn. Alleen is het wel zo dat je, als je dat doet op de plek in de liturgie waar van oudsher de wet gelezen werd, dan de lezing vervangt door de verkondiging. En om eerlijk te zijn, heb ik dáár toch wel wat moeite mee.

Immers, waaróm doe je dat dan? Wat brengt je daartoe? Toch je eigen waarneming dat het enkel 'lezen' van de wet niet meer 'werkt'. Maar wie ben ik? - denk ik dan. Wie ben ik, om te zeggen, dat het Woord dat God zélf zijn volk gegeven heeft, vandaag de dag niet meer 'overkomt' en niet meer 'werkt'? De wet, die God zelf gegeven heeft op de Sinaï, als de 'grondwet' van het verbond dat Hij met ons gesloten heeft (zie het boekje van Van Rongen!). Zou díe wet dus 'aangevuld' of 'geactualiseerd' moeten worden? Mag, scherp gezegd, de Heilige Geest dat misschien zélf ook nog een keer uitmaken?

Vandaar, dat ik het liever 'op de oude manier' blijf doen. Op de manier waarop het ook in de dagen van Ezra gebeurde. Want lezen we niet in Nehemia 8:8: 'De Leviëten lazen het boek met de wet van God duidelijk voor *en gaven er uitleg bij*; zo verschaften ze inzicht in het gelezene'? Met andere woorden: het ene (verkondigen, maar dan in de preek) doen, maar het andere (lezen) niet nalaten. Omdat dat twee verschillende dingen zijn, net zoals ook in het vervolg van de dienst de lezing en verkondiging van Gods Woord twee verschillende dingen zijn. Elk met hun eigen waarde, kracht en betekenis.